

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

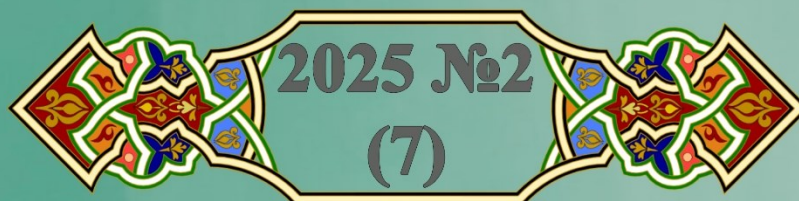
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

SAMARQAND – 2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

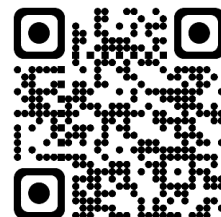
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha
prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hotam UMUROV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abdusalam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor
(O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);

Mas’ul muharrir: **PhD, dotsent Zokir
BAYNAZAROV** (O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV**
(O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Заместитель главного редактора:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ

д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Рохила РУЗМАНОВА

к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир
БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ
(Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY TILLAR VA ADABIYOT TADQIQOTLARI TARIXI

Muhabbat KURBANOVA, Sevara RAHMATOVA

SHE’RIYATDA TIL BIRLIKLARI TAKRORI VA KONNOTATSIYA 8

Saparbek MIRZABAEV

QARAQALPAQ ESSE TEKSTLERINDE TENEWLERDİN STILLIK ÖZGESHELIKLERI.. 16

Faruk TOPRAK

SEMERKAND ÜZERİNE SÖYLENMİŞ BAZI ARAPÇA ŞİİRLER..... 24

Rohila RUZMANOVA

TÜRKÇENIN OKUTULMASIYLA İLGILI GÖRÜŞLER 32

Emrah YILMAZ

1926’DAN 2026’YA TÜRKOLOJİ’NİN ASIRLIK İRADESİ..... 38

SHOKIROV Raxmatulla, TOXIROVA Sarvinoz

SADRIDDIN AYNİY VA TURKIY ADABIYOT: MA’RIFATPARVARLIK VA UYG‘UNLIK-
NING MADANIY KO‘PRIGI 53

ESHMAMATOVA Mahliyo

TURKIY TILLAR PARALLEL KORPUSINI YARATISHDA TIL VA NUTQ BIRLIKLARI
TADQIQI..... 65

Dilorom MUMINOVA

TURKIY ADABIYOTDA G‘AZAL JANRI RIVOJIDA NOMALARNING O‘RNI..... 73

XUSHBOQOV Qobilbek

SHAFOAT RAHMATULLO TERMIZIY SHE’RIYATIDA FONETIK TAKRORLAR 79

DUSMURATOV Qahramon

IQBOL MIRZONING “BONU” ROMANIDA BADIY PSIXOLOGIZM TALQINI 87

BOYMIRZAYEV Akbarali, NAZIROV Salimbek

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI BARQAROR BIRIKMALARNING PARALLEL
LUG‘ATINI TUZISH MASALALARI 92

ATABAYEVA Guljahon

HAYKU JANRI VA UNING O‘ZBEK ADABIYOTIGA TA’SIRI 98

ERNAZAROV Rahmon, MAVLONOV Ahmadjon

OQ VA QORA LEKSEMASI TAHLILI 105

ЧОРИЕВ Баходир

ВОКАТИВНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ВЫРАЖЕНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ
СОСТОЯНИЙ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А.П. ЧЕХОВА И А. КАХХАРА..... 112

DJUMAMURATOV Kuanishbay

FRAZEOLOGIK BIRLIK LARNING TURLI TIZIMLI TILLARDA NAMOYON BO‘LISHI-
NING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 116

MUXAMMADIYEV Nodir

QASHQADARYO SHEVASIGA XOS O‘ZLASHMALAR TAHLILI 122

Zokir BAYNAZAROV, Zarifa XUSANOVA

TINISH BELGILAR TARIXI VA ULARNING YOZMA MATNLARDA QO‘LLANILISH
XUSUSIYATLARI..... 126

TURKIY XALQLARNING IJTIMOY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Rustam BERDIYEV

MARKAZIY OSIYODA KIDAN VA QORAXITOYLAR DAVRI TARIXIDAN 141

Normahammad XOLMATOV, Zarifa XOLMATOVA, Rufat KARIMOV

ISHLAB CHIQARISH IQTISODIYOTINING ILK KURTAKLARI (ZARAFSHON VOHASI)
..... 149

Odil ERGASHEV

O‘ZBEKISTONNING TOSH DAVRI USTAXONALARI 157

Mirolim BERDIQULOV

JANUBIY O‘ZBEKISTON TO‘DA-1 NEOLIT DAVRI MAKONI..... 163

Sunnatillo RASHIDOV

KARMANA HUDUDINING ARXEOLOGIK JIHATDAN O‘RGANILISHI 170

Ulug‘bek UMAROV

TAQINCHOQLAR - IJTIMOY TENGSIZLIK KO‘RSATKICHI 177

Saydazim AMONOV

KESH VOHASINING O‘RTA ASRLAR RUSTOQLARI 183

Anvar UMAROV

TURKMANLARNING JOYLASHISHI TARIXI (ZARAFSHON VODIYSI MISOLIDA).... 188

AZIZ MUSHTARIY!

Bu sonda turkologiya, tarix, tilshunoslik va adabiyot sohalaridagi original tadqiqotlar o‘rin olgan. She‘riyatdagi til birliklarining takrori va ma‘nodoshligi, Samarqand haqidagi arab she‘rlari va tinish belgilarining tarixiy rivojlanishi tadqiq qilinadi; turkiy ta‘lim va til ta‘limiga oid tanqidiy qarashlar, turkologiya fanining 1926-2026 yillardagi asriy iroda va taraqqiyot jarayoni o‘quvchilarimiz e‘tiboriga havola etiladi. Sadreddin Ayniyaning adabiyotdagi o‘rni kabi mavzular muhokama qilinadi. Nomalarning g‘azal janridagi o‘rni, Shafaoat Rahmatulloh Termiziyaning fonetik takrorlari, Iqbol Mirzoning “Bonu” romanining ko‘p tarmoqli talqinlari ham o‘quvchiga taqdim etilgan. Bundan tashqari, turk shevalarining parallel korpus tadqiqotlari, ingliz va o‘zbek tillaridagi barqaror birikmalarning parallel lug‘ati, hayku janrining o‘zbek adabiyotiga ta‘siri baholanadi. Tarix va arxeologiya sohasida Kiden va Qoraxitoy tarixi, ishlab chiqarish xo‘jaligining dastlabki bosqichlari, O‘zbekistondagi tosh davri ustaxonasi, Karmanadagi arxeologik tadqiqotlar, Kesh vohasining o‘rta asr xarobalari va turkmanlarning manzilgohlari tarixiga oid yangi topilmalar o‘rtoqlashmoqda. Jurnalimizning ushbu sonidagi tadqiqotlar turkologiya va unga aloqador fanlar bo‘yicha yangi izlanishlarga ilhom beradi, degan umiddamiz...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

This issue includes original research in the fields of Turkology, history, linguistics and literature. While the repetition and connotation of language units in poetry, Arabic poems on Samarkand and the historical development of punctuation marks are examined; critical views on the teaching of Turkish and language education, and the century-long will and development process in the field of Turkology from 1926 to 2026 are presented to the attention of our readers. Topics such as the place of Sadreddin Ayni in literature are discussed. The role of nomes in the ghazal genre, the phonetic repetitions of Shafaoat Rahmetullah Termizi and multidisciplinary interpretations of Iqbol Mirzo's novel "Bonu" are also presented to the reader. In addition, parallel corpus studies of Turkish dialects, a parallel dictionary of permanent elements in English and Uzbek languages, and the effects of the Haiku genre in Uzbek literature are evaluated. In the field of history and archaeology, new findings are shared on the history of Kiden and Karahitay, the early stages of production economy, the stone age workshop in Uzbekistan, the archaeological research in Karmana, the medieval ruins of the Kesh oasis and the settlement history of the Turkmens. We hope that the studies in this issue of our journal will inspire new research in Turkology and related disciplines...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Bu sayımızda, Türkoloji, tarih, dil bilimi ve edebiyat alanlarında özgün araştırmalar yer almaktadır. Şiirde dil birimlerinin tekrarı ve çağırışımı, Semerkant üzerine Arapça şiirler ve noktalama işaretlerinin tarihi gelişimi incelenirken; Türkçenin okutulması ve dil eğitime ilişkin eleştirisel görüşler ile 1926'dan 2026'ya uzanan Türkoloji alanındaki asırlık irade ve gelişim süreci okuyucularımızın ilgisine sunulmaktadır. Sadreddin Ayni'nin edebiyattaki yeri gibi konular ele alınmaktadır. Gazel türünde namelerin rolü, Şafaoat Rahmetullah Termizi'nin fonetik tekrarları ve Iqbol Mirzo'nun "Bonu" romanına yönelik multidisipliner yorumlar da okuyucuya sunulmaktadır. Ayrıca, Türk lehçelerinin paralel korpus çalışmaları, İngiliz ve Özbek dillerindeki daimi unsurların paralel sözlüğü ile Özbek edebiyatında Haiku türünün etkileri değerlendirilmiştir. Tarih ve arkeoloji alanında ise Kiden ve Karahitaylılar tarihi, üretim iktisadının ilk aşamaları, Özbekistan'daki taş devri atölyesi, Karmana arkeolojik araştırmaları, Keş vahasının Orta Çağ kalıntıları ve Türkmenlerin yerleşim tarihi üzerine yeni bulgular paylaşılmaktadır. Dergimizin bu sayısında yer alan çalışmaların, Türkoloji ve ilgili disiplinlerde yeni araştırmalara ilham kaynağı olmasını temenni ederiz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

В этом выпуске представлены оригинальные исследования в области тюркологии, истории, лингвистики и литературы. В данном номере рассматриваются повтор и синонимия языковых единиц, исследуются арабские стихи о Самарканде и историческое развитие знаков препинания; вниманию наших читателей представлены критические взгляды на преподавание турецкого языка и языковое образование, а также вековой процесс развития в области тюркологии с 1926 по 2026 год. Обсуждаются такие темы, как место Садреддина Айна в литературе. Рассмотрены роль наме в развитии жанра газель, фонетические повторы Шафоата Рахметуллы Термизи и всесторонние интерпретации романа Икбола Мирзо «Бону». Также оцениваются параллельные корпусные исследования турецких диалектов, параллельный словарь устойчивых словосочетаний в английском и узбекском языках и влияние жанра хайку на узбекскую литературу. В области истории и археологии авторы делятся новыми открытиями по истории Кидена и Каракитая, исследованиями ранних этапов производительной экономики, мастерской палеолита в Узбекистане, археологическими исследованиями в Кармане, находками средневековых руин оазиса Кеш и истории поселений туркмен. Мы очень надеемся, что включённые в данный выпуск журнала исследования вдохновят вас на новые изыскания в тюркологии и смежных дисциплинах...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

TÜRKÇENİN OKUTULMASIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA,

Şeref Reşidov Semerkant Devlet Üniversitesi

Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü (Semerkant, Özbekistan)

E-mail: roxilaruzmanova694@gmail.com

 ORCID: 0009-0001-2571-0530

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15761436>

Özet: Makalede Türkçenin yabancı dil olarak öğretimiyle ilgili konular değerlendirilmiş, Özbekistan’da yabancı dil öğrenme ihtiyacı ve nedenleri analiz edilmiş, yabancı dil öğretiminde kullanılması gereken yöntemlere dikkat çekilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için program hazırlama sürecinde kullanılması gereken yöntemler ve gerekli önemi üzerinde durulmuştur. Güncel talepler dikkate alınarak, dil sertifikası için sınav gereksinimleri, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde konuşma, dinleme, yazma ve dilbilgisi öğretimiyle ilgili özellikler tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yabancı dil, Müfredat, Öğretim yöntemleri, Eğitim aşamaları, Türk dili.*

TURK TILINI O‘QITISH BILAN BOG‘LIQ BA‘ZI QARASHLAR

Annotatsiya: Maqolada turk tilini xorijiy til sifatida o‘qitish bilan bog‘liq masalalar yuzasidan mulohazalar keltirilgan bo‘lib, O‘zbekistonda xorijiy tillarni o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoj va ularning sabablari, xorijiy tilni o‘qitishda qo‘llanilishi lozim bo‘lgan jihatlar tahlil qilindi. Turk tilini xorijiy til sifatida o‘qitish dasturlarini tayyorlash jarayonida ahamiyat qaratilishi, qo‘llanilishi zarur bo‘lgan usullar borasida mulohazalar taklif etildi. Hozirgi kun talablarini inobatga olgan holda turk tilini xorijiy til sifatida o‘qitish jarayonida ushbu til sertifikati uchun bo‘lib o‘tadigan sinovlar talablari, so‘zlashish, tinglash, yozish va grammatikaga tegishli ma’lumotlarni o‘qitish bilan bog‘liq xususiyatlar tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: *Xorijiy til, o‘quv dasturi, o‘qitish usullari, ta’lim bosqichlari, turk tili.*

VARIOUS PERSPECTIVES ON TURKISH LANGUAGE INSTRUCTION

Abstract: The article presents considerations on issues related to teaching Turkish as a foreign language, analyzes the need for learning foreign languages in Uzbekistan and their reasons, and the aspects that should be used in teaching a foreign language. Considerations are offered on the methods that should be used and the importance that should be attached to them in the process of preparing programs for teaching Turkish as a foreign language. Taking into account the current requirements for this language certificate, as well as the features related to teaching speaking, listening, writing, and grammar in the process of teaching Turkish as a foreign language, the requirements for tests have been analyzed.

Keywords: *foreign language, curriculum, teaching methods, educational stages, turkish.*

Dilin bir milletin aynası olduğu boşuna söylenmemiştir. Dünya üzerinde her milletin varlığını belirleyen en önemli unsurlardan biri de o milletin millî dilidir. Günümüzün gelişmiş ülkelerinde ulusal dilin geliştirilmesine ve başka milletlerin temsilcileri tarafından öğrenilmesine de özel önem verilmektedir.

Öncelikle, diğer milletlerden insanların bir dili öğrenmesinin en önemli nedenlerinden biri, ancak bu dili öğrenmeye ilgi duyduklarında öğrenmeye başlamalarıdır. Örneğin, şu anda Özbekistan’da gençlerin yabancı dil öğrenmesine büyük önem verilmektedir. Çünkü, birçok

yabancı dil için dil yeterlilik belgeleri Cumhuriyet Devlet Sınav Merkezi tarafından onaylanmakta ve işleme alınmaktadır. Bu sebeple, öğrenciler henüz lisedeyken yabancı dillerden birini öğrenmeye başlar ve bir dil yeterlilik belgesi almaya çalışır. Bu belge, yüksek öğrenim kurumları giriş sınavlarında yabancı dil sınavından muaf tutulmalarını ve söz konusu alana tahsis edilen yüksek bir puan almalarını sağlar.

Yükseköğrenim kurumuna kabul edildikten sonra yüksek lisans düzeyinde öğrenimine devam etmek isteyen öğrenci, bu süre zarfında yabancı dil öğrenmeye de özel zaman ayırır. Çünkü lisans düzeyinde okutulan derslerden alınan notların yanı sıra, herhangi yabancı bir dilden yeterlilik belgesi alması, sonraki aşama olan yüksek lisans programında öğrenime devam edebilmesinin dayanağı olarak kabul edilmektedir. Her iki durumda da öğrenci, ilgi duyduğu yabancı dili öğrenmek ve talep edilen düzeyde sertifika almak durumundadır. Hayatının sonraki aşamalarında da yabancı dil bilgisine sahip olmak fayda sağlayacak ve alanında yetkin kurumlara başvuruda veya bilimsel faaliyetlerini sürdürmede, tek dilden kaynaklardan yararlanmak yerine, literatürde birden fazla ilgili kaynağa erişme imkanı bulacaktır. Cedit aydınlarımız boşuna *“bir değil, dört dile ihtiyacımız var”* dememişler.

Ülkelerin kendi dillerini tanıtmaya gelince, çok az sayıda insanın sadece teşvikle bir dili öğreneceğine inanıyorum. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, yaş aralığı kaç olursa olsun, insanlar bir dile ilgi duyduklarında onu kısa sürede öğrenmeye motive olurlar. Dolayısıyla ülkemizde Türkçe öğrenimine ilişkin tutumun ne durumda olduğu, dilin talebe uygun biçimde öğretilmesi hususunun ele alınıp alınmadığı gibi makul soruların akla gelmesi doğaldır. Ülkemizdeki gençler yabancı dillerin yanı sıra Türkçe öğrenmeye de büyük ilgi göstermektedirler. Bunun nedenlerini yukarıda sıralamıştık. Bununla birlikte aynı dil grubunda oldukları için Türkçe, dilbilgisi ve sözcük dağarcığı bakımından Özbekçeye çok benzer. Ayrıca Türk kültürüne, tarihine ve dünya görüşüne son derece yakın olan bir halkın dilini öğrenmek de süreci destekleyen bir etmendir. Bu nedenle Türkçe, Özbek gençleri arasında kısa sürede öğrenilmesi mümkün olan bir dil olarak değerlendirilmektedir.

Özbekistan’da Türkçe öğretimine bakıldığında, ülkemizin bağımsızlığının ilk yıllarında Batı ve Doğu dilleri, Türk dili ve edebiyatı alanında uzman yetiştirmek amacıyla lisans programları ve liseler açılmıştır (Khudoyberganova, 2009; 1). Bu tür eğitim kurumlarından biri de Taşkent Devlet Şarkiyat Üniversitesi bünyesindeki Türkoloji Bölümü’dür. Bu üniversitede Türkistan ve komşu dış ülkelerin tarihi ve etnocoğrafyası, Doğu ülkeleri, İslam tarihi ve İslam fıkhi, Doğu halklarının dilleri ve edebiyatı öğretilmektedir. Üniversitede Arapça, Farsça, Çince, Peştuca, Urduca, Türkçe, Özbekçe, Tacikçe, Türkmence, Tatarca, İngilizce, Almanca, Fransızca gibi Avrupa dilleri öğretiliyor. Ayrıca Afganistan, İran, Doğu ve Batı Türkistan coğrafyası, Özbek, Kırgız, Fars, Tacik, Kazak, Afgan ve Karakalpak halklarının etnocoğrafyası, Orta Asya, İran, Afganistan, Hindistan tarihi, antik dünya tarihi, İslam tarihi gibi dersler de okutulmaktadır.

Ülkemizde birçok üniversite ve enstitüde Türkoloji ve Doğu Dilleri Anabilim Dalı bulunmakta olup, Türkçe birinci veya ikinci yabancı dil olarak okutulmaktadır. Ayrıca halihazırda bünyesinde faaliyet gösterdiğimiz Şeref Reşidov Semerkant Devlet Üniversitesi’nde 2022 yılında Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü faaliyete geçti. Bu yıl içerisinde “Türk Dili” Merkezi kuruldu ve faaliyete geçti. Üniversitemiz, 2024-2025 eğitim-öğretim yılından itibaren Filoloji ve Dil Öğretimi: Türk Dili alanında lisans düzeyinde öğrenci kabul etmeye başlamış olup, Türk Dili ve Edebiyatı sahasında alan uzmanları yetiştirmeye başlamıştır. Bu lisans programı ve “Türkçe Dil Merkezi” öğrencilerine yönelik dersler, alanında uzman öğretim elemanları tarafından verilmekte olup, derslerde “Yeni İstanbul” ve “Hitit” gibi ders kitapları esas alınmaktadır. Tecrübenin yanı

sıra Türkçe öğretiminde verimliliğin sağlanmasındaki en önemli unsurlardan biri derslerin **deneyimli uzman kişiler** tarafından verilen verilmesi ve modern bilgisayar araçlarıyla sürecin daha da etkili hâle getirilmesidir. Bu bağlamda İstanbul Üniversitesi Türkçe Dil Merkezi'nin faaliyetlerini yakından takip etme imkânı bulduk. Merkez Müdürü Prof. Dr. Mehmet Yalçın, Üniversitemizi ziyaretinde enstitümüz bünyesinde yürütülen “Türk Dili” merkezimizin faaliyetleri hakkında bilgi aldı, dil öğretim metodolojileri konusunda deneyimlerini paylaştı ve Özbek öğrenciler için ortak ders kitapları oluşturulması konusunun aciliyetine dikkat çekerek, öğretmenlerimizin mesleki gelişimleri için “Türkçe Öğretimi” dersinde çevrimiçi deneyim kazanmalarına olanak sağlanması gerektiğini belirtti.

Nitekim günümüzde Özbek öğrencilerin “Türk dilini” öğrenmeleri **için erişilebilir elektronik ders kitaplarının** hazırlanması gerektiği açıktır. Ayrıca, bir dili öğrenme deneyimi, bir öğrencinin ancak **kendi anadilini tam olarak öğrendiğinde**, hedef dile kısa sürede hâkim olabileceğini göstermektedir.

Bir dili öğretirken dikkat edilmesi gereken bazı önemli hususlar vardır ve bu konuya özellikle dikkat edilmelidir:

Öncelikle öğretmen öğrencinin **dili hangi amaçla öğrendiğine** dikkat etmesi son derece önemlidir. Öğrencinin dil sertifikası alabilmek amacıyla dil öğrenmeyi hedeflemesi durumunda, öğretmenin dersleri **dil sertifika sınavlarına uygun şekilde** düzenlemesi gerekmektedir. Eğitimci sınavların gerekliliklerini iyi bilmeli ve derslerini buna göre sistematik bir şekilde yapılandırabilmelidir.

Eğer öğrenci bir dili belge için değil, kendi alanındaki kaynakları tanımak ve **bilimsel faaliyetlerde** bulunmak maksadıyla öğrenmek istiyorsa, **alanıyla ilgili terminoloji üzerinde** çalışmaya ve bilimsel metinleri çevirmeye zaman ayırması durumunda etkili sonuçlar elde edebilir.

Eğer bir dinleyici sadece konuşma becerisi kazanmak amacıyla bir dili öğrenme isteğini dile getiriyorsa, elbette ders işlenirken konuşma ve dinlediğini anlama süreçlerine ağırlık verilerek dersler organize edilmelidir. Bu nedenle önemli olan noktalardan biri de öğretmenin, **her öğrencinin dil öğrenme hedeflerinin farkında olmasıdır**. Öğretmen buna göre öğretim yöntemlerini belirler.

Bunun dışında dil öğretiminde elbette ders materyalleriyle alakalı **metnin seçilmesi ve güncel konuların ele alması** da öğrencilerde ilgi uyandırıp kendiliğinden çalışmaya teşvik edebilir. Mesela gruptaki kız veya erkek öğrenci sayısını ve yaş aralıklarını göz önünde bulundurarak, konu alıştırmaları, ev ödevleri ve metne hazırlık gibi çalışma yöntemleriyle dil öğrenim sürecine katkıda bulunulabilir.

Dilin her türlü kullanımı belirli bir bağlam içinde ve sosyal yaşamın farklı ortamlarında gerçekleşir. Sosyal alanlardaki bu dil kullanımı dilin iletişimsel işlevleri üzerine yapılandırılır. Bu işlevler; teşekkür etme, rica etme, özür dileme, talep etme, gerekçelendirme, açıklama isteme gibi iletişim bağlamlarında belli bir ihtiyaç ve duruma yönelik farklı resmiyet seviyelerinde belli dil yapılarını ve söz varlığını gerektirir. İletişimsel dil öğretimi yaklaşımının benimsendiği Programda hedef dilin öğrenici açısından işlevsel olması ancak dilin iletişimsel işlevlerinin aşamalı bir biçimde kazandırılması ile mümkündür. Dolayısıyla Program dilin kullanım alanlarına yönelik bu iletişimsel işlevler esas alınarak yapılandırılmıştır.

İletişim veya öğrenme için ortam ve koşullar yaratma, yeni anlam oluşturmak için iş birliği yapma, başkalarını yeni anlam inşa etmeye veya anlamaya teşvik etme ve yeni bilgileri uygun bir biçimde aktarma gibi süreçler de dil öğretiminin bir rolüdür.

Öncelikle Türkçenin yabancı dil olarak öğretim programı ile öğrencilerin:

1. Dinleme/izleme ve okuma yoluyla Türkçe anlama becerilerini geliştirmek,
2. Sözlü üretim, sözlü etkileşim ve yazma yoluyla Türkçe anlatma becerilerini geliştirmek,
3. Türkçeyi dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini bütüncül bir şekilde ve kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak,
4. Türkçeye ait sözsüz iletişim becerilerini kazandırmak ve bunları iletişim süreçlerinde doğru kullanmalarını sağlamak,
5. Türkçe söz varlığını zenginleştirmek,
6. Etkileşim yoluyla kültürel duyarlılık ve kültürler arası bilinç kazandırmak,
7. Türk dili ve edebiyatının seçkin eserlerini tanımalarını sağlamak,
8. Hayat boyu öğrenme becerilerini geliştirmek,
9. Disiplinlerarası bir yaklaşımla 21. yüzyıl becerilerini edinmelerini/geliştirmelerini sağlamak,
10. Akademik ve özel amaçlı Türkçe dil yeterliklerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programını hazırlamada temel dil becerileri iletişimsel bir yaklaşımla yapılandırılarak ve dil becerilerinin özellikle kullanıma yönelik bir çerçevede sunulmasına özen gösterilirse Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili aşağıdaki hususların dikkate alınması ders programın daha işlevsel ve uygulanabilir olmasını sağlayacaktır.

Program; kültürel ortam/bağlam, ihtiyaçlar ve dil işlevleri dikkate alınarak hazırlanması, programda belirlenen tema ve kazanımlar ihtiyaç ve işlev temelli olarak ele alınmalı, kullanımdan kurala ilerleyen bir çizgi takip edilmelidir. Bu nedenle özellikle dil bilgisi ile ilgili kurallar ancak iletişimsel üretime katkı sağladığı sürece anlamlıdır.

Dil becerileri birbirleriyle bütünlük bir yapı arz ettiğinden özellikle okuma ve dinleme becerileri belli dil girdilerini sağlayan alanlar olarak görülmeli, bu becerilerde öğrenilenlerin yazma ve konuşma becerisinde üretime dönüşmesine imkân sağlanmalıdır. Türkçe öğrenimi sadece ders içi etkinliklerle değil ders dışında ve sosyal hayatın her aşamasına yayılan uygulama ve çalışmalarla gelişen aşamalı bir süreçtir. Bu çerçevede Türkçe öğretimine yönelik sınıf dışı sosyal etkinlik ve görevler de tasarlanmalıdır.

Dil öğretim sürecinin ders dışına taşınmasına yönelik öğrenme stratejileri geliştirilmeli, bu amaçla öğrenenlere ders dışında bireysel olarak gerçekleştirecekleri görevler verilmelidir. Ancak bu görevlerin öğrencilerin düzeyinde olmasına özen gösterilmelidir. Verilen görevler öğretici tarafından kontrol edilerek teşvik edici geri bildirimlerle desteklenmelidir.

Dil öğrenmenin her şeyden önce bir güdüleme ve özgüven gerektirdiği dikkate alınarak bütün yaş ve düzeylerde Türkçe ile ilgili her türlü yazılı veya sözlü üretim takdir ve teşvik edilmelidir. Bu bakımdan öğrencilerin küçük telaffuz ve yazım hatalarının düzeltilmesinde onların özgüvenlerini ve dil öğrenme isteğini kırarak tutum ve davranışlardan özellikle kaçınılmalıdır. Dil öğretiminin sağlıklı bir zeminde gerçekleşmesi, öğretici ile öğrenciler arasında kurulacak doğru iletişime bağlıdır. Bu nedenle öğrencilerin Türkçe temel dil becerilerini öğrenme aşamasındaki kaygı düzeyini yönetebilecek bir yol izlenmeli, bu amaçla öğrenme ortamının eğlenceli ve işlevsel bir nitelikte olması için düzenlemeler yapılmalıdır. Sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerde oyunlar, şarkılar ve drama temelli eğlenceli eşli/grup çalışmaları öğretimin önemli bir aracı hâline getirilmelidir.

Programın uygulama aşamasında ölçme ve değerlendirmeye yönelik araçlar öğrencilerin yaş ve yeterlik düzeyine uygun yapılandırılmalıdır. Programda belirlenen kazanımların ölçülmesi ve değerlendirilmesinde sadece sonucu değil öğrenenlerin hazırbulunuşlukları ve öğrenim sürecini

de değerdendirecek araçlar kullanılmalıdır. Ayrıca öğrencilerin kendilerini değerdendirmelerine imkân tanıyacak ve kendi dil öğrenim süreçlerini takip etmelerini sağlayacak ölçme araçlarından yararlanılmalıdır.

Yine program uygulanırken her öğrenciye kendini hedef dilde ifade etme imkânı tanıyacak farklı öğretim yaklaşımları benimsenmelidir. Bu amaçla öğretici öğrencilerin her türlü yazılı ve sözlü üretimini destekleyecek bir tutum sergilemelidir. Yerel ve bireysel farklılıklar da dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin hangi dil becerilerinde zorlandığı ve hangi öğrenme stratejilerini kullandığı iyi gözlemlenmelidir. Bu bakımdan öğrenenlerin bireysel öğrenme stratejilerini ve güçlüklerini dikkate alan etkinlikler tasarlanmalıdır. Öğrencilerin öğrenme sürecinde, ana dillerinin ses bilgisi, anlam bilgisi, dil bilgisi ve sosyokültürel özelliklerinden yaptıkları olumlu ve olumsuz transferler belirlenerek bunlara yönelik bireysel çalışmalar, görevler ve etkinlikler de planlanmalıdır.

Dil öğretim ve öğrenim süreçlerinin hedeflenen dilde gerçekleşmesi kalıcı bir öğrenmenin en önemli unsurları arasında yer almaktadır. Bu çerçevede öğrenme sürecinin başından sonuna kadar sınıf içi ve dışı iletişimin Türkçe gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla özellikle temel düzeyde gerekli iletişim kalıpları öncelikli olarak öğretilmeli ve süreçte başka dillerin kullanımından kaçınılmalıdır.

Türkçenin yurt dışında ve örgün öğretim süreçlerinin içinde edinilmesi ve öğrenilmesi kendine özgü şartları da beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan öğretmenin standart Türkçeyi açık ve anlaşılır konuşması özellikle konuşma-yazma becerilerinin geliştirilmesinde büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede öğretim materyallerinin ve etkinliklerin standart Türkçeyle yapılandırılması gerekmektedir.

Programa uygun ders işleme ve materyal hazırlama sürecinde; evrensel ve insani değerleri, disiplinlerarası bir yaklaşımla Türkiye Yeterlikler Çerçevesi’nde belirtilen yetkinlikleri ve 21. yüzyıl becerilerini esas alan bir yaklaşım benimsenmelidir. Temalar, disiplinlerarası yaklaşım temelinde belirlenmeli ve ders kitap setleri ve materyaller proje odaklı bir anlayışı yansıtmalıdır. Kültürlerarası iletişim stratejileri Türkçenin öğrenilme sürecinde önemlidir. Bu nedenle dil ile taşınan bütün kültürel değerlerin hedef dil ve kültürle örtüşen özelliklerinin öne çıkarılması ve kültürlerarası iletişimi sağlayacak etkinlik ve uygulamalara yer verilmesi gereklidir. Bu çerçevede yerel kültürlerin ve değerlerin de öğretim materyallerinde kendine yer bulması sağlanmalıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi konularının belli becerileri destekleyecek şekilde yapılandırılması ve sınırlandırılması gerekmektedir. Yazılı ve sözlü üretimi desteklemeyen ve yalnızca ezber bilgiler içeren dil bilgisi konuları öğrenenlere öğretilmemelidir. Konular Türkçenin fonetik ve yapısal özelliklerine uygun bir biçimde yapılandırılmalı, aşamalı ve birbirini tamamlayan bir öğretim yaklaşımı benimsenmelidir.

Dilin temel işlevi iletişim kurmaktır. Bu çerçevede öğrencilerin gündelik hayatta ihtiyaç duydukları kalıp veya cümle yapılarını dil bilgisi açısından sınırlandırmak doğru bir yaklaşım değildir. “Yardım edebilir misiniz?”, “Lütfen, tekrar edin.” veya “Bir kitap almak istiyorum.” gibi yapılar, A1 düzeyinde öğrencilerin temel iletişimi gerçekleştirebilmeleri için gerekli cümle kalıplarıdır. Bu cümle kalıplarının içerdiği dil bilgisi yapılarının temel düzeyde verilmesi dil öğretimi açısından herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Çünkü bu yapılar “hayata tutunma” olarak adlandırılan temel düzeyin ihtiyaç duyduğu dil yapılarıdır ve öğrenen açısından hayati gerekliliğe sahiptir. Dolayısıyla temel düzeyin gerektirdiği bu türden yapılar; konuşma, okuma ve dinleme etkinlikleri yardımıyla kullanım alanına taşınmalıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak dil bilgisine ait yapı ve ekler bilgi düzeyinde değil, işlev merkezli bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Söz gelişi Türkçedeki fiilimsileri yalnızca birer ek olarak değerlendirmek ve örneklendirmek Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi açısından uygun değildir. Öğretim sürecinde, özellikle sıfat ve zarf-fiillerin iki veya daha fazla cümleyi birleştirme işlevinden hareket edilmesi ve bu yapıların “cümle birleştirme” çalışmaları üzerinden öğretilmesi işlevsel bir yaklaşım olacaktır.

Bunlara ehemmiyet verilerek ders programları hazırlanırsa ve Türkçenin yabancı dil olarak okutulmasında kullanılırsa iyi sonuçları kazanmak mümkün olabilir.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Seyfettin Erşahin. Türkistan”ın Milli Uyanışında Özbek Cedidciler Abdurrauf Fıtrat Örneği. Mamer Yayınevi. İstanbul 2021. 287 s.
2. Hasan EREN. Türklük Bilimi Sözlüğü. I. Yabancı Türkologlar. 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2018. 393 s.
3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı. Editor: İbrahim GÜLTEKÜN. I. Baskı. İstanbul, 2020. 280 s.
4. Eltazarov J., Kenan Koç. Yoqubov. Özbekçe Öğreniyoruz. Kesit Yayınları, I. Baskı. 2021, 272 s.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages.
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilmfanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o’tkazilgan sammitida ko’zda tutilgan o’zaro aloqalarni jadallashtirish bo’yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O’zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO’NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pocha:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекондованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatta hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

**ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 23-iyunda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 27-iyunda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –12.5.

Adadı 15 nusxa. Buyurtma № 318

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9 772992 922004